

ט"ז אייר תשפ"ג
07 מאי 2023

חוזר ילד"ן לשכה רפואית: 719/05/2023

חוזר נכות מס': 717/10/2022

נושא: קביעת זכאות לגמלה בגין לקות שפה ודיבור (סיוע בתקשורת) - מעודכן

כותבי החוזר: פרופ' יעקב יהב, ד"ר מילה ברק, ד"ר ארי הלוי

שותפים בכתיבת החוזר: ד"ר אורלי הרצברג, קלינאית תקשורת ראשית משרד הבריאות, פורום ילד"ן.

מאשר החוזר: ד"ר מרק טרגין, המנהל הרפואי ורופא הראשי

תאריך תחולה: מיום הפצת החוזר

תכני החוזר:

מטרת החוזר 2

הגדרות וכללים 2

מבוא 2

המדדים לזכאות לגמלה 3

המדדים לחידוש זכאות לגמלה 3

אופן קביעת הזכאות לגמלה 3

רשימת התפוצה 4

ב ב ר כ ה ,

לודמילה אליאסיאן
מנהלת אגף א' גמלאות נכות

מרק טרגין
ד"ר מרק טרגין
המנהל הרפואי

מטרת החוזר

להגדיר נהלים אחידים בקביעת זכאות לגמלת ילד נכה בגין לקות שפה ודיבור (סיוע בתקשורת).

מבוא

גמלת ילד נכה מוענקת למשפחתו של ילד בשל העומס הטיפולי הנגרם להוריו עקב מחלתו ובכדי להקל על ההתמודדות עם המחלה וגידול הילד. הגמלה מבוססת על הערכת העומס הטיפולי הנובע מהמחלה ולא דווקא מקביעת האבחנה של המחלה עצמה.

קביעת הזכאות ל "גמלת ילד נכה" בעילת "סיוע בתקשורת", תביא בחשבון את פסיקת בית הדין לעבודה בנושא. הפסיקה קובעת כי אין הכרח שיהיה מדובר במצב של "העדר מוחלט של יכולת לתקשורת מילולית", אלא יש לקבוע זכאות על פי השוואה ל "בני גילו". תקנה זו תחול על ילדים מגיל 3 שנים.

לקות שפה ודיבור - קליניקה

הפרעה נזיר-התפתחותית בתחום התקשורת - ילד יאובחן כבעל לקות שפה אם הוא מתקשה ברכישת שפה עד כדי יצירת פער גדול מהצפוי לגילו, ואם נשלל קיומן של לקויות התפתחותיות אחרות. במקרים רבים ילדים בעלי לקות שפה מתקשים לרכוש את יכולת הקריאה לאחר שהתגברו על הקשיים בשפה הדבורה. לכן, יש המשייכים ללקות השפה גם את לקויות הלמידה דיסלקסיה ודיסגרפיה.

ביטויי הלקות

לקות שפה יכולה לבוא לידי ביטוי באחת או יותר מהדרכים הבאות:

1. רכישה איטית וקשה של השפה, הופעה מאוחרת של אבני דרך בהתפתחות השפתית.
2. קושי במודעות פונולוגית - היכולת לפרק מילה לצליליה קטנים.
3. צלילי דיבור לא בשלים - קושי בהפקת צלילים נכונים של מילים. שיבושי ההיגוי גורמים לקושי להבין את הילד. אפיון זה תקף לגבי ילדים מעל גיל שלוש מכיוון שמובנות הדיבור בגיל זה מגיעה בדרך כלל ל-80%, והיא ממשיכה להשתפר ומגיעה בגיל ארבע ל-90%.
4. אוצר מילים מצומצם, וקושי בלמידת מילים חדשות.
5. צמצום במלל - שימוש במשפטים קצרים ופשוטים.
6. קושי בהעברת מסר מילולי, בניסוח הסברים מילוליים ובניהול שיחה.
7. קושי בהתאמת הדברים שנאמרים להקשר התקשורתי ולמטרה התקשורתית.
8. קושי בהבנה - ילד לקוי-שפה יבין שאלות והוראות פשוטות (למשל: מה אמא עושה?) אך יתקשה בהבנת שאלות והוראות מורכבות (למשל: למה לא לובשים מגפיים בקיץ?)

9. שיבושים תחביריים, כגון: שימוש במבעים לא שלמים, קושי ברכישת מבנה של משפטים פשוטים, מחוברים, ומורכבים, השמטת מילות יחס ומילות קישור.
10. טעויות מורפולוגיות: בהתאמת מין ומספר בשמות, בהטיית פעלים, ובהתאמי מין גוף ומספר.
11. הנמכה בזיכרון המילולי לטווח קצר ובזיכרון העבודה.
12. קשיי שליפה.

כתוצאה מלקות שפה, הילדים מתקשים לארגן מידע מילולי ולשתף ברעיונות ולכן תתכן פגיעה בדימוי העצמי קשיים רגשיים, תסכול וכעס, קשיים ביצירת קשרים חברתיים וקשיים אקדמיים גם בשפה הכתובה. במקרים רבים לילדים בעלי לקות שפתית יש גם בעיות נוספות בתחומי המוטוריקה, התפקוד הקוגניטיבי, הקשב והקריאה. בדרך כלל ילדים נתקלים בקושי גדול יותר בהפקת השפה מאשר בהבנתה, אך גם יכולת ההבנה, נמוכה לעתים מרמת הגיל. הקשיים בשפה הם כרוניים ויכולים להימשך כל החיים. עם זאת, לקות בשפה מגבירה את השכיחות של קשיים נוספים.

ליקויים ספציפיים בשפה:

אפרקסיה של הילדות - קושי של האזורים האחראים על הפקת השפה במוח לתכנן באופן מדויק את רצף הדיבור. המוח מתקשה לשלוח את הפקודות המתאימות אשר יניעו את אברי ההיגוי (שפתיים, לחיים, לשון, חך, מיתרי הקול) באופן מתואם ומדויק.

קשיי שליפה - שימוש במילות פקק כמו "זה" "אז" וחזרה על מילה שנאמרה כמה פעמים. לילד עם קשיי שליפה לא בהכרח יש חוסר בידע הסמנטי שלו (באוצר מילים), אלא הקושי בשליפת המילה ובאיתורה.

מסמכים להגשה בעת הגשת המסמכים

-
- מי שרשאי לבצע הערכה של תפקודי השפה והדיבור הוא קלינאית תקשורת. לצורך קבלת החלטה בתביעה יש להקפיד על קיום המסמכים הבאים:
  - א. דו"ח עדכני (מששת החודשים שקדמו לתביעה), של קלינאית תקשורת, כולל "אבחון" (מהשנה האחרונה), וטבלה מסכמת (טופס ב.ל. 3506).
  - ב. מכתב רפואי עדכני (רופא מטפל מומחה ברפואת ילדים או משפחה/ מומחה לנוירולוגית ילדים והתפתחות הילד/ רופא התפתחותי).
  - ג. אבחון פסיכולוגי (אם נעשה).
  - ד. דו"ח עדכני מהמסגרת החינוכית.

אופן קביעת הזכאות לגמלה

- א. תעשה לאחר שיתקבל דו"ח מפורט ועדכני של קלינאית תקשורת כולל סימון הסעיף המתאים בטבלה המצורפת. לצורך החלטה חשובים כל המסמכים הרשומים מעלה.
- ב. הרופא יחשב את הציון כסכום הניקוד שהתקבל בכל אחד מהסעיפים הרשומים בטבלה.
- ג. הטבלה בנויה באופן בו העדר מיומנות שפתית מינימלית בכל אחד מהסעיפים (הבנה, הבעה, מובנות הדיבור), יחסית לגיל הילד, יזכה בגמלה, גם אם לילד אין ליקוי בסעיפים האחרים.
- ד. הניקוד המזכה בגמלה עבור "סיוע בתקשורת" הינו **4 נקודות**
- ה. ניתן לקבוע זכאות בוועדה ללא נוכחות הילד, כאשר המסמכים מצביעים על ליקוי ברור. בכל המצבים רשאי הרופא המנתב להזמין את הילד לוועדה בנוכחותו, על מנת לגבש החלטה.
- ו. ילדים המאובחנים עם מחלה/תסמונת/הפרעה אחרת המזכה בגמלה, שבמסגרתה יש גם ליקוי שפתי, (כגון ASD); ODD, ADHD, לקות למידה כמו דיסלקציה, תסמונת דאון, עיכוב התפתחותי עם DQ מתחת ל-62, כאשר חלק מהסעיפים לפיהם חושב ה-DQ, הם סעיפים עבור שפה, ליקוי שמיעה) - לא יקבל זכאות נפרדת עבור ליקוי זה.

משך הזכאות: עד גיל 7 שנים – זכאות זמנית לשנה עד שנתיים.

אחרי גיל שבע שנים -זכאות זמנית ל 3 שנים. (מאחר וסיכויי ההצלחה בטיפול נמוכים יותר – (כמו סינדרומים). ניתן לקבוע זכאות רטרואקטיבית עד שנה לפני הגשת התביעה, כמקובל.

מועד תחילת הזכאות: בחינת זכאות בעילה זו מגיל 3 שנים (ככתוב בסעיף 3 בתוספת השנייה לתקנות).

טבלה לסיכום הערכת תפקודי שפה ודיבור עבור קלינאיות תקשורת

הנחיות לקלינאית התקשורת:

- הטופס המצורף (ב.ל 3506) כולל סעיפים המתייחסים לתחומים שונים של השפה והדיבור (הבנת שפה דבורה, הבעת שפה ומובנות הדיבור).
- בכל תחום מפורטים היגדים המתארים את רמת התפקוד של הילד.
- הדו"ח אמור לשקף את תפקודו של הילד בתחומי השפה והדיבור השונים, ולכן לצורך מילוי נדרשת היכרות מעמיקה עם הילד. מילוי הטופס יעשה על סמך אבחון המבוסס על כלים מתוקננים ככל שמתאימים ועל תצפית מובנית. בנוסף, יש לאסוף מידע על תפקודו של הילד מההורים, מהמטפלים ומהמסגרת החינוכית.
- בכל אחד מהתחומים (סעיפים) יש לבחור היגד אחד בלבד, המתאר באופן התואם ביותר לתפקודו. הניקוד שיקבל הילד בכל היגד יהיה בהתאם לטווח הגיל בו הוא מצוי.
- לסעיף הבנת השפה הדבורה- יש להתייחס להבנת המסר השפתי ללא תלות ברמזים חוץ לשוניים.
- הציון הכללי מורכב מסך כל הנקודות שנצברו בכל התחומים.

רשימת התפוצה

רופאים מחוז
מנהלי רפואה בסניפים
פורום ילד"ן
גבי אילה כהן פרח
מנהלת אגף ועדות

מעל גיל 7	מגיל 5 עד גיל 6 ו 11 חודשים	מגיל 3 עד גיל 4 ו 11 חודשים			
				הבנת שפה דבורה	
4	4	4		אינו מבין מסרים שפתיים המופנים אליו	
4	3	2		מבין מעט מסרים שכיחים ומוכרים (תן /קח, איפה)	
3	2	1		מבין רק מסרים שפתיים בהקשרים יומיומיים שלב אחד ("תביא נעליים", "בוא לאכול")	
2	1	0		מבין רק רעיונות ומסרים מועברים בשפה פשוטה מיועדת לגיל צעיר בהרבה	
0	0	0		מבין מסרים שפתיים מורכבים בהתאם לגילו	
				הבעת שפה	
4	4	4		לא מתבטא כלל במילים	
4	3	2		מדבר במילים בודדות לא משתמש בצירופים)	
3	2	1		מדבר במשפטים פשוטים וקצרים בלבד	
2	1	0		מבטא רעיונות , חוויות, סיפור, אך מבנה המשפט אינו תקין וקשה לסביבה להבינו	
0	0	0		משתמש בדיבור במגוון מבנים תחביריים (כולל משפטים מחוברים ומורכבים) בהתאם לגיל	
				מובנות דיבור	
4	4	4		לא מובן כלל גם למטפלים העיקריים	
4	3	2		מובן רק למטפלים (caregiver) העיקריים (הורים, אחים)	
3	2	1		מובן רק לאנשים שפוגש אותם בשגרה היומיומית (גננת, חברים ומשפחה מורחבת)	
2	1	0		מובן באופן לא עקבי לאנשים לא מוכרים	
0	0	0		מובן לכל שותפי השיח ללא תלות בהקשר	
				סה"כ ניקוד :	

נספח 1- טבלה לסיכום הערכת תפקודי שפה ודיבור עבור קלינאיות תקשורת

	לשימוש פנימי בלבד (סריקה)	חותמת קבלה
--	---------------------------	-------------------

המוסד לביטוח לאומי
מינהל הגמלאות
נכות ושירותים מיוחדים

הערכה תפקודית לילד

טופס זה ימולא על ידי קלינאי תקשורת המטפל בילד

1 פרטי הילד

שם משפחה	שם פרטי	מספר זהות ----- -----
----------	---------	-----------------------------

2 מצבים לבדיקה

כל פעולה יש לסמן את הניקוד בשורה המתאימה ביותר לתפקוד הילד (מקסימום 4 נקודות לכל פעולה) – סה"כ 12 נקודות לכל הפעולות.
יש להקיף בעיגול את הניקוד שניתן לפעולה אשר מתאימה לתפקוד הילד בהתאם לקבוצת הגיל אליה משתייך.
לדוגמא- בפעולה של הבנת שפת הדיבור:
לילד בן 6.5 אשר מבין מעט מסרים שכיחים ומוכרים כגון תן/קח ואיפה- יש להקיף בעיגול את הניקוד 3.
לילד בן 6.5 אשר מבין רק רעיונות ומסרים שמועברים בשפה פשוטה שמיועדת לגיל צעיר בהרבה - יש להקיף בעיגול את הניקוד 1.

מעל גיל 7	מעל גיל 5 ועד גיל 6 ו-11 חודשים	מעל גיל 3 עד גיל 4 ו-11 חודשים	
הבנת שפת דיבור			
4	4	4	אינו מבין מסרים שפתיים המופנים אליו
4	3	2	מבין מעט מסרים שכיחים ומוכרים (תן/קח, איפה)
3	2	1	מבין רק מסרים שפתיים בהקשרים יומיומיים שלב אחד ("תביא נעליים", "בוא לאכול")
2	1	0	מבין רק רעיונות ומסרים שמועברים בשפה פשוטה שמיועדת לגיל צעיר בהרבה
0	0	0	מבין מסרים שפתיים מורכבים בהתאם לגילו
הבעת שפה			
4	4	4	לא מתבטא כלל במילים
4	3	2	מדבר במילים בודדות, (לא משתמש בצירופים)
3	2	1	מדבר במשפטים פשוטים וקצרים בלבד
2	1	0	מבטא רעיונות, חוויות, סיפור, אך מבנה המשפט אינו תקין וקשה לסביבה להבינו

0	0	0	משתמש בדיבור במגוון מבנים תחביריים (כולל משפטיים מחוברים ומורכבים) בהתאם לגיל
			מובנות דיבור
4	4	4	לא מובן כלל – גם למטפלים העיקריים
4	3	2	מובן רק למטפלים (caregiver) העיקריים (הורים, אחים)
3	2	1	מובן רק לאנשים שפוגש אותם בשגרה היומיומית (גננת, חברים ומשפחה מורחבת)
2	1	0	מובן באופן לא עקבי לאנשים לא מוכרים
0	0	0	מובן לכל שותפי השיח ללא תלות בהקשר
			סה"כ ניקוד

הערות נוספות

3

פרטי ממלא הטופס

4

שם (משפחה ופרטי) _____ תפקיד _____ חתימה _____

אל: מאיר שפיגלר, מנכ"ל ביטוח לאומי
ירונה שלום, סמנכ"לית מערך נכות שיקום
מנהלי סניפים,
מנהלי תחום גמלאות בסניפים,
מנהלי מחלקות נכות, פקידי תביעות נכות כללית
ד"ר יהודה ששון, הלשכה הרפואית
רופאי מחוז, הלשכה הרפואית
מיכאלה כהן, מנהלת אגף הסברה